

Täysistunto

Torstai 19.11.2015 klo 16.01—19.47

5. Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinmaksulaiksi sekä laeiksi hallinto-oikeuslain 12 a §:n ja riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 29/2015 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

19.26 **Kari Tolvanen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tuomioistuinmaksulaki, joka korvaisi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittäviä maksuja koskevan lain, joka on vuodelta 1993.

Esityksessä on siis kyse tuomioistuimissa perittävien maksujen korottamisesta. Kyse on periaatteellisesti merkittävästä uudistuksesta, koska oikeudenkäyntimaksujen tasoa nostetaan kaikissa tuomioistuimissa sekä maksujen käyttöä laajennetaan. Tämän vuoksi uudistusta on arvioitava oikeuden saatavuuden ja perustuslain 21 §:n sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kannalta.

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on lisätä tuomioistuintuloja ja tehostaa maksujen ohjausvaikutusta niin, että tuomioistuimissa vähenisivät sellaiset asiat, joissa oikeusturvaintressi on pieni. Tällöin tuomioistuimen resurssit on mahdollista suunnata aiempaa paremmin niihin asioihin, joissa oikeusturvan tarve on suuri. Tuomioistuinmaksujen korottaminen on osa oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa vuosille 2013—2025.

Ehdotetut maksujen korotukset ovat melko suuria. Myös maksullisten asiaryhmien ala laajenee. Esimerkiksi verotusta koskeva muutoksenhaku muuttuu maksulliseksi. 5 §:n mukaan maksuttomina kuitenkin säilyisivät keskeisimmät sosiaaliasiat, henkilöiden itsemääräämisoikeuteen liittyvät asiat — eli kun yhteiskunta käyttää pakkovaltaa — ja eräät muut asiaryhmät, joiden maksuttomuudelle on riittävät perustelut.

Lain 7 § määrittelee maksusta vapauttamisen, ja muun muassa oikeusapulain perusteella, jos todetaan varattomuus tai sitten maksun periminen olisi ilmeisen kohtuutonta, voidaan maksu jättää määräämättä.

Esitystä arvioitaessa lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että tuomioistuinmaksujen tasoa ei ole vuosikymmeniin korotettu. Kuitenkin esimerkiksi 1990-luvun alkuun nähden tuomioistuinten menot ovat yli kaksinkertaistuneet. Myöskään kansainväli-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2015 vp

sesti vertaillen ehdotetut maksut eivät ole suuruudeltaan erityisen korkeita. Valiokunnan saaman valtiosääntöoikeudellisen asiantuntija-arvion mukaan ehdotetut oikeudenkäyntimaksut eivät myöskään suuruudeltaan ja kattavuudeltaan ole ongelmallisia perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kannalta kyseisen määräyksen soveltamiskäytännön valossa.

Lisäksi lakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että oikeusapulain 4 §:n mukaan oikeusavun myöntäminen vapauttaa edunsaajan velvollisuudesta suorittaa muun muassa käsittelymaksua ja toimituskirjamaksua asiaa käsittelevässä viranomaisessa. Käsittelymaksusta saavat täyden vapautuksen myös ne, jotka maksavat oikeusavusta omavastuusuuden. Lisäksi ehdotetun tuomioistuinmaksulain 7 §:n 2 momentin säännös mahdollistaa yksittäistapauksessa maksun määräämättä jättämisen, jos maksun periminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Ehdotetun lain 9 § sisältää myös säännöksen asian lopputuloksen vaikutuksesta maksun perimiseen. Pykälä sisältää säännökset tilanteessa, jossa oikeudenkäyntimaksua ei peritä, mikäli päätöstä muutetaan muutoksenhakijan eduksi.

Sitten vielä, arvoisa herra puhemies, hivenen tästä mahdollisesta etukäteismaksujärjestelmästä. Hallituksen esityksessä todetaan, että esityksen valmisteluvaiheessa on selvitetty mahdollisuutta periä tuomioistuinmaksut etukäteen. Etukäteismaksujärjestelmää ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa ole esitetty otettavaksi käyttöön muun muassa sen vuoksi, että tuomioistuinten nykyiset asiankäsitteilyjärjestelmät ovat elinkaarensa loppuvaiheessa. Lakivaliokunta kuitenkin katsoo, että etukäteismaksujärjestelmä tehostaisi maksujen ohjausvaikutusta verrattuna nyt käytössä olevaan jälkikäteislaskutukseen. Tämän vuoksi on perusteltua, että etukäteismaksujärjestelmän käyttöönottoa jatkossa edelleen selvitetään. Selvää on, että etukäteismaksun mahdollinen käyttöönotto ei saa muodostua esteeksi oikeuteen pääsulle.

Arvoisa herra puhemies! Tämä lakivaliokunnan mietintö ei ollut yksimielinen, vaan siihen sisältyy vastalause ja myös hylkäysehdotuksen sisältävä vastalause.

19.31 Katja Hänninen vas: Arvoisa herra puhemies! Jos hallituksen esitys toteutuu, tuomioistuinmaksut nousevat merkittävästi. Esimerkiksi käräjäoikeuden ylin oikeudenkäyntimaksu nousee 196 eurosta 500 euroon.

Lakivaliokunta toteaa mietinnössään, että kyse on periaatteellisesti merkittävästä uudistuksesta, koska oikeudenkäyntimaksujen tasoa nostetaan kaikissa tuomioistuimissa sekä maksujen käyttöalaa laajennetaan. Maksujen korotus perustellaan sillä, että maksujen taso olisi nykyistä lähempänä asioiden käsittelyn omakustannusarvoa. Suuria maksujen korotuksia perustellaan myös sillä, että niiden ohjausvaikutus tehostuisi.

Mutta mitkä ovat ne tapaukset, joihin ohjausvaikutusta halutaan käyttää? Onko meillä siis hallituksen mukaan sellaisia ihmisryhmiä, jotka hakevat oikeutta turhaan ja huonoin perustein? Eikö ole ennemminkin ongelmallista, että maksuja korottamalla ihmisten kynys hakea oikeutta varmasti nousee?

Hallituksen esityksessä todetaan ikään kuin ohimennen, että maksujen korotus saattaa heikentää oikeusturvaa, mutta maksujen korotusten vaikutusarviointi jää muuten aivan liian ohueksi. Itse lähdän kuitenkin siitä, että tuomioistuinten tulokertymien kasvattaminen ei voi mennä perusteluissa ihmisten oikeusturvan varmistamisen edelle.

Lisäksi valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota siihen, että erityisesti markkinaoikeudessa käsiteltävien asioiden osalta 2 000 euron oikeudenkäyntimaksu saattaa olla erityisesti pk-yrittäjille suhteellisen korkea joissakin tapauksissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2015 vp

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä todetaan esimerkiksi, että lähestymiskieltoasiat olisivat jatkossa maksullisia. Hallituksen esityksessä on ongelmallinen väite, jonka mukaan lähestymiskieltoasioita tehdään usein vähäisellä harkinnalla ja kiusantekomielessä. Tämä on vahva väite, koska asiaa ei ole systemaattisesti tutkittu. Maksullisuus tulee nostamaan kynnystä hakea lähestymiskieltoa, mikä on ihmisten oikeusturvaan vahvasti vaikuttava asia. Esimerkiksi Amnesty toteaa valiokunnalle antamassaan lausunnossa, että lähestymiskielloilla ehkäistään vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia.

Arvoisa herra puhemies! Lähestymiskieltohakemuksia perutaan paljon. Tämä on yksi syy, miksi hallituksen esityksessä halutaan tehdä niistä maksullisia ja näin parantaa niin kutsuttua ohjausvaikutusta. Tämä osoittaa kuitenkin, että lähestymiskieltoihin liittyviä tilanteita ei tunneta ja ohjausvaikutusta ei ajatella hakijan näkökulmasta. Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan liittyvissä tilanteissa väkivallan uhri monesti peruu hakemuksen traumaattisen tilanteen takia. Maksujen ulottaminen lähestymiskieltoihin pahentaa siis jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asemaa.

Näiden perustelujen vuoksi tulen esittämään toisessa käsittelyssä, että lakiehdotukset hylätään.

19.34 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Meillä on Suomessa erilaisia investointeja jumissa noin 3 miljardin euron edestä. On keskusteltu ja esitetty, että pitäisi olla jonkinlainen valitusmaksu, että ei varsinkaan ketjutettaisi erilaisia valituksia investointien jarruttamiseksi. Mutta näistä investoinneista osa on siis lupaprosessissa kiinni, mutta myös osa eri oikeuksissa ja eri oikeusasteissa. Tämä on yksi asia, mikä vaatii jonkin verran korjausta, ja pidän myönteisenä sitä, että hallitus on nyt lähtenyt myös korottamaan oikeudenkäyntimaksuja. Niin kuin valiokunnan perusteluissa todetaan, uudistuksen keskeisenä tavoitteena on lisätä tuomioistuintuloja ja tehostaa maksujen ohjausvaikutusta niin, että tuomioistuimissa vähenisivät sellaiset asiat, joissa oikeusturvaintressi on pieni.

Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvanen toi esille tämän etukäteismaksuajattelun, ja itse kannatan sitä lämpimästi, niin että järjestelmä toimisi mieluummin etukäteismaksun kautta kuin tällä tavalla, mitä nyt tässä joudutaan vielä ainakin toistaiseksi esittämään ja käyttöön ottamaan. Ja myös nämä, mitkä esille nousivat, että osa säilyy jatkossakin maksuttomina, ovat perusteltuja.

Niin kuin valiokunnan mietinnössä todetaan, asiansa voittanut valituksen tekijä voi esimerkiksi tässä markkinaoikeuskysymyksessä vaatia oikeudenkäyntikulujaan vastapuolelta, myös päätöksen tehneeltä viranomaiselta, ja oikeudenkäyntimaksu on tyypillisesti osa oikeudenkäyntikuluja. Eli näin tämä toimii juuri sillä tavalla kuin pitääkin, eli silloin kun tuo johtaa haluttuun lopputulokseen tämän tekijän kannalta, niin hänellä on oikeus sitten saada nämä maksut takaisin.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.